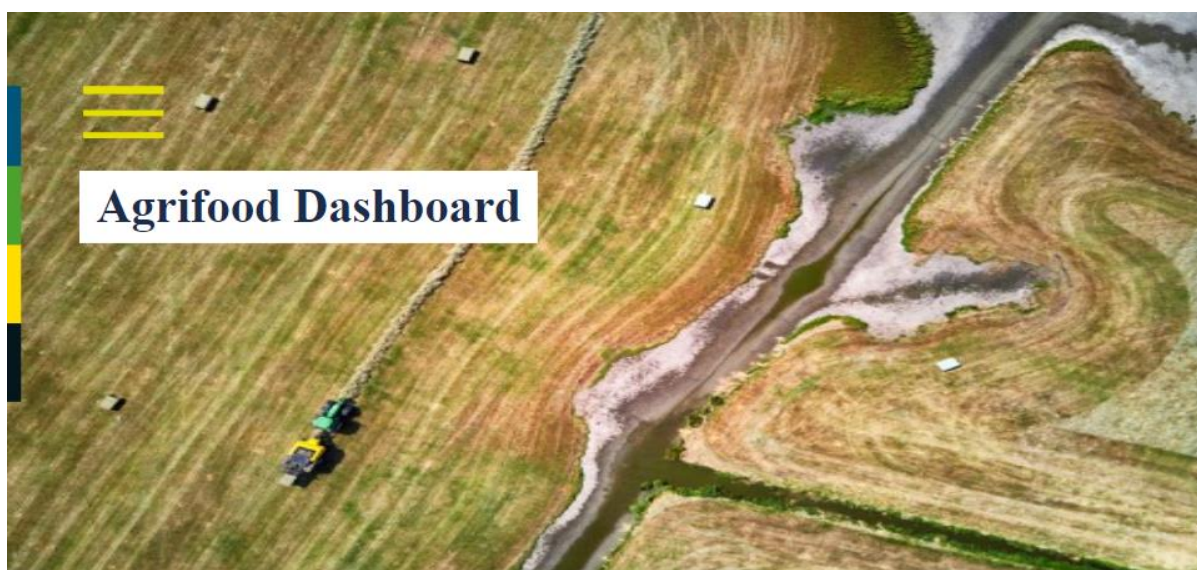

Uitkomsten fiche Monitoring

Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland

Datum: 25 januari 2023

Uitgebracht aan: Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland
Welmoed Rijkema
Oude Kraan 72
6811 LL Arnhem

Opgesteld door: LTO Noord Programma's en Projecten
Postbus 240
8000 AE Zwolle

Contactpersoon: Tamar de Jager (tdjager@ltonoord.nl; 06-22668741)

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Inleiding.....	3
1.1 Projectdoel	3
1.2 Projectorganisatie	3
2. Proces en geleerde lessen	4
2.1 Selectie monitoringssystematiek.....	4
2.2 Bouw dashboard Agrifood.....	5
2.3 Bepalen van doel- en streefwaarden.....	5
2.4 Samenwerking en projectleiding	6
3. Resultaten.....	7
3.1 Dashboard AgriFood: inzicht in de trends.....	7
Agrarisch natuur- en landschapsbeheer	8
Melkveehouderij	8
Akkerbouw.....	9
3.2 4 niveaus natuurinclusieve landbouw	11
Op welk niveaus van natuurinclusieve landbouw zit Gelderland?	14
4. Conclusie	15
Discussie	15

1. Inleiding

Als Platform Natuurinclusieve Landbouw zetten we ons met een grote groep partners in voor meer natuurinclusieve landbouw in de provincie Gelderland. Natuurlijk zijn we als partners nieuwsgierig of de landbouw daadwerkelijk meer natuurinclusief wordt. Zien we resultaat van alle inspanningen terug in de cijfers?

Om hierachter te komen, zijn tussen 2021 en 2023 trends van allerlei relevante indicatoren in beeld gebracht op het [Dashboard Agrifood](#) (later genoemd “het Dashboard”). Op deze manier hebben we inzicht gekregen in een gedeelte van de ontwikkeling van de Gelderse landbouw tussen 2016 en 2022. Hiervoor hebben we gebruik gemaakt van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en Akkerbouw. Daarnaast is er gewerkt aan het verkennen van doel- en streefwaardes; welke waarden zijn per indicator nastrevenswaardig? In dit verslag leest u hoe dit proces verlopen is (hoofdstuk 2), welke resultaten dit heeft opgeleverd (hoofdstuk 3) en welke conclusies we hieraan verbinden als partners van het platform (hoofdstuk 4).

1.1 Projectdoel

Het projectdoel is in het projectplan als volgt geformuleerd: "Het samenstellen van een betrouwbaar en gevalideerd monitoringsinstrument voor NIL in de provincie Gelderland (op basis van bestaande instrumenten), zodat de partners van het uitvoeringsprogramma kunnen monitoren of het areaal natuurinclusieve landbouw in de provincie toeneemt tussen 2020 en 2024."

1.2 Projectorganisatie

Van 2021 tot 2023 is een grote groep mensen betrokken geweest bij dit project. Tamar de Jager (projectleider, LTO Noord) en Pieter Rijzebol (coördinator Dashboard Agrifood, Provincie Gelderland) hebben het project aangestuurd. Een team van data-analisten van de provincie Gelderland heeft het Dashboard Agrifood gebouwd.

Zij zijn ondersteund door het projectteam, dat ongeveer 4 keer per jaar geadviseerd heeft over de koers van het project. In het projectteam hebben, in wisselende samenstelling vanwege personeelwisselingen, gezeten (1) Platform NIL Gelderland: Erik Jan Bijleveld en Hans de Haan; (2) Natuur en Milieu Gelderland: Jiska van Vliet, Petra Souwerbren en Welmoed Rijpkema; (3) Agrarisch Collectieven: Hans Veurink en Renske Loefs; (4) Stichting Landschapsbeheer Gelderland: Boki Luske, Arjan Vriend en Eward Timmermans en (5) LTO Noord: Yvette van Wichen.

Het projectteam is inhoudelijk ondersteund door: Wageningen Environmental Research (Anne van Doorn), Louis Bolk Instituut (Nick van Eekeren), DLV Advies (Adriaan Dubbeldam en Jannes Jansen) en agrarisch bedrijfsadviseur Wim van der Geest. Anne van Doorn heeft het projectteam gedurende de gehele looptijd van het project op de hoogte gehouden van de laatste ontwikkelingen rondom de biodiversiteitsmonitor en het KPI-K project. Zij heeft geadviseerd hoe hier het best bij aan te sluiten. Daarnaast hebben Anne van Doorn en Nick van Eekeren geadviseerd over het kiezen van doel- en streefwaardes per indicator. DLV Advies heeft met ons samen opgetrokken om tot een advies van doel- en streefwaardes voor de melkveehouderij te komen. Wim van der Geest heeft met een groep agrariërs van de Wilpse Klei op de voorgestelde KPI's en doel- en streefwaardes gereflecteerd.

2. Proces en geleerde lessen

2.1 Selectie monitoringsystematiek

Het eerst half jaar van het project (eerste helft van 2021) heeft in het teken gestaan van de verkenning van bestaande datasets en mogelijk bruikbare KPI's. Door de projectleider is een overzicht gemaakt mogelijk bruikbare KPI's voor natuurinclusieve landbouw. Vervolgens is voor deze KPI's bekeken in welke datasets informatie over elke KPI opgeslagen is. Hiervoor heeft een uitgebreide analyse van datasets plaatsgevonden. Naast de verkenning van losse KPI's, is ook nagedacht om bedrijven te monitoren op basis van reeds bestaande certificeringen (zoals het ANLB, biologisch, biologisch-dynamisch, Beter Leven, PlanetProof etc.). Dat zou veel informatie in één keer opleveren. Het nadeel is echter dat de data versleuteld zit in een algemene indicator en dat het moeilijk terug te voeren is tot losse KPI's.

Na een uitgebreide analyse is in samenspraak met experts besloten om niet te werken met een eigen set KPI's of bestaande certificeringen, maar om aan te sluiten bij de [Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij](#) en [Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw](#). Hieraan lage twee belangrijke overwegingen ten grondslag. De eerste was dat er wetenschappelijke onderbouwing bestaat voor de relatie tussen biodiversiteit en deze sets indicatoren. De tweede overweging was consistentie. Op steeds meer plekken in Nederland werd het werken met KPI's opgepakt. Om samen te kunnen werken, wilden wij graag werken met een gedeelde set KPI's. Tijdens de looptijd van het project heeft de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw zich sterk ontwikkeld, wat het mogelijk heeft gemaakt ook de scores voor de akkerbouw te concretiseren.

De Biodiversiteitsmonitoren bestaan uit een set van in totaal 15 indicatoren; 7 voor de melkveehouderij en 8 voor de akkerbouw (zie onderstaande tabel). Wanneer je als melkveehouder of akkerbouwer goed scoort op deze integrale set, lever je een positieve bijdrage aan biodiversiteit. Wanneer je meer wilt weten over de relatie tussen deze indicatoren en biodiversiteit, kun je daar meer over lezen in openbare publicaties.

Tabel 1 Indicatoren Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en Akkerbouw

Indicatoren Biodiversiteitsmonitor	
Melkveehouderij	Akkerbouw
% natuur- en landschapsbeheer	% natuur- en landschapsbeheer
% kruidenrijk grasland	gewasdiversiteit
% eiwit van eigen land	milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen
% blijvend grasland	% rustgewassen in rotatie
stikstofbodemoverschot	% bodembedekking
ammoniakemissie	% niet kerende grondbewerking
CO ₂ -emissie per kg melk	stikstofbedrijfsoverschot
	organische stof balans

Tijdens de selectie van een monitoringsystematiek, kwamen al snel 3 belangrijke dilemma's aan de oppervlakte. Het eerste dilemma was privacy. Data kan wel geregistreerd worden, maar dat betekent niet dat wij er toegang tot konden krijgen. Hier spelen allerlei belangen mee. Zo zijn we bijvoorbeeld in gesprek geweest met Zuivel NL over het verkrijgen van data uit de Kringloopwijzer. Dit is echter alleen mogelijk wanneer een individuele gebruiker van de

Kringloopwijzer hier toestemming voor geeft. Ten tweede ontbreekt voor een aantal indicatoren data. Deze data worden simpelweg (nog) niet geregistreerd. Een derde, hieraan gerelateerd dilemma, was het verzamelen van data op bedrijf- of gebiedsniveau. In eerste instantie had bedrijfsniveau de voorkeur van de projectgroep, zodat we konden monitoren hoe bedrijven zich ontwikkelen. Dit bleek zowel privacy- als datatechnisch onhaalbaar. Daarom zijn we overgestapt op trendanalyses op gebiedsniveau. Deze twee dilemma's staken gedurende de looptijd van het project steeds opnieuw de kop op.

2.2 Bouw dashboard Agrifood

Zodra er besloten was te gaan werken met de indicatoren van de Biodiversiteitsmonitor op gebiedsniveau, is in oktober 2021 gestart met de bouw van het Dashboard Agrifood. Dit Dashboard is in beheer van de provincie Gelderland. Een team van data-analisten heeft met inhoudelijk input van Pieter Rijzebol en Tamar de Jager voor zoveel mogelijk indicatoren een webpagina gebouwd. Hiervoor hebben tenminste 12 refinement sessie plaatsgevonden. Daarvoor is gebruik gemaakt van de volgende datasets: Gecombineerde Opgave / Landbouwtelling, ANLB (SCAN-ICT) en Agrimatie (Bedrijveninformatienet – algemeen, Kringloopwijzer, Landelijk meetnet effecten mestbeleid (Wageningen Economic Research).

In de periode van oktober 2021 tot einde 2023 is het Dashboard opgebouwd. Eind 2022 is het dashboard gepubliceerd, waarmee de trends voor iedereen inzichtelijk werden. Sindsdien is het Dashboard constant uitgebreid. Het verzamelen en vertalen van de data en het openbaar toegankelijk maken hiervan - zonder dat hiermee privacy grenzen overschreden worden - is een belangrijk deel van de activiteiten in dit project geweest. Onlangs heeft de provincie besloten dat het Dashboard verder wordt uitgewerkt en geüpdatet de komende jaren.

Voordat er zicht was op een samenwerking met de provincie Gelderland (begin 2021) is er door de projectleider een eerste grove nulmeting van de staat van de Gelderlandse landbouw gemaakt op basis van openbaar toegankelijke data. Deze data zijn later verwerkt in het Dashboard.

2.3 Bepalen van doel- en streefwaarden

Als projectteam hebben we ook gewerkt aan het definiëren van de “4 niveaus van natuurinclusieve landbouw” in cijfers: niveau 0, Basis, Beter en Best. Voor aanvang van het platform natuurinclusieve landbouw Gelderland was er een ambitie gesteld dat een bepaald percentage bedrijven bepaalde niveaus zou bereiken. Deze ambitie heeft het projectteam veel denkwerk opgeleverd.

De vraag wanneer iemand in een bepaald niveau past, bleek erg moeilijk objectief te beantwoorden. En zou het al lukken om dit te doen, dan hadden we slechts beperkte toegang tot data op bedrijfsniveau en ontbrak voor een aantal van de belangrijkste indicatoren de data in het geheel. Dit zou leiden tot een eenzijdig oordeel over een beperkt aantal indicatoren waardoor het ongunstig kan uitpakken voor de agrariër. Een ander nadeel was dat indeling in een bepaald niveau voor de agrariërs voelde als een waardeoordeel, dat voor de meesten niet gunstig uitpakt. Bedrijven indelen in niveaus bleek onhaalbaar en onwenselijk.

Toch hebben we, met name in 2022, gewerkt aan een eerste aanzet van de niveaus natuurinclusieve landbouw voor de melkveehouderij en de akkerbouw. Niet om ieder bedrijf

persoonlijk te beoordelen, maar om een idee te krijgen bij wat een goede en wat een minder goede score is per indicator. In samenwerking met Wageningen Environmental Research, Louis Bolk Instituut en DLV Advies hebben in 2022 we een aantal werksessies georganiseerd en vervolgens een rapport opgesteld met een uitgebreide analyse voor de melkveehouderij en eerste aanzet voor de akkerbouw. We hebben gewerkt met literatuur, reeds bestaande beoordelingssysteem en expertjudgement. Op deze manier hebben we een instrument ontwikkeld om de ontwikkelingen die we zien op het Dashboard in perspectief te plaatsen. Dit instrument is in de praktijk getest met melkveehouder Wilco Nieuwenhuis en een groep van ongeveer 10 melkveehouders op de Wilpse klei. Daarnaast is voor zoveel mogelijk groepen in beeld gebracht hoe zij scoren op dit moment.

De moeilijkheid in het bepalen van doel- en streefwaarden zat hem vooral in het “waarom”. Anne van Doorn en haar team stelde als doel dat de biodiversiteit bij de doelwaarde niet achteruit zou gaan en dat het bij de streefwaarde zou verbeteren. Over hierbij passende waardes zijn interessante wetenschappelijke publicaties verschenen voor zowel de melkveehouderij als de akkerbouw, die wij als input hebben gebruikt voor onze eigen waardes per niveau.

De doelwaardes van Van Doorn e.a. zijn veelal gebruikt voor niveau Basis. We beseffen ons echter dat het niet achteruitgaan van de biodiversiteit een doel is dat ambitieuzer is dan het doen van een aantal inspanningen voor biodiversiteit, zoals je niveau Basis ook zou kunnen duiden. De lat voor niveau Basis is daardoor hoog komen te liggen. Als partners van het platform is hier stevig over gediscuteerd. We zoeken we ook naar een systeem dat motiveert voor agrariërs om stappen te zetten en waar mogelijk op termijn een beloningssysteem aan gekoppeld kan worden. De doelwaarden van Van Doorn e.a. zijn voor de meeste indicatoren zo hoog dat dit voor weinig boeren haalbaar is. Dit kan demotiveren.

Om deze ruis op de lijn op te lossen, is er in 2023 besloten dat er een nieuw project opgericht werd: “De Gelderse Biodiversiteitsmonitor”. Dit project focust op een motiverend systeem waar in de toekomst mogelijk beloningen op gebaseerd kunnen worden. In het project Monitoring richten we ons sinds 2023 alleen op objectieve waarneming van trends in data. Het vooronderzoek dat we samen met Wageningen Environmental Research, Louis Bolk Instituut en DLV Advies hebben gedaan, wordt gebruikt in het uitwerken van de Gelderse Biodiversiteitsmonitor. Daarbij hebben we de kanttekening meegegeven dat de streefwaardes per niveau zeer ambitieus zijn en waarschijnlijk naar beneden moeten worden bijgesteld om ze werkbaar te maken.

2.4 Samenwerking en projectleiding

Als deze activiteiten hebben in samenwerking met projectpartners en in de context van het gehele Platform plaatsgevonden. Voortgang van het project is uitgebreid besproken met het projectteam, er is tweejaarlijks over gerapporteerd aan de stuurgroep en er heeft afstemming plaatsgevonden met andere fiches (Gelderse Biodiversiteitsmonitor, KPI Streekeigen Landschap, KPI Fruitteelt etc.). Ook heeft de projectleider zich verdiept in externe ontwikkelingen – zoals de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw, het Markemodel, de Brabantse Biodiversiteitsmonitor, de Duurzame Melkveehouderij Drenthe, het landelijke project KPI-K / BoerenKPI, de werkgroep monitoring van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel etc. – om hiervan te leren voor het Gelderse project.

3. Resultaten

3.1 Dashboard AgriFood: inzicht in de trends

Het [Dashboard AgriFood](#) is het belangrijkste resultaat van dit project. Op moment van schrijven geeft het dashboard inzicht in 3 KPI's uit de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en 5 KPI's uit de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (zie onderstaande tabel). Van een aantal indicatoren betreft dit een benadering vanwege gebrek aan de complete data: organischestofgehalte i.p.v. organische stof balans en stikstofbodemoverschot Akkerbouw i.p.v. stikstofbedrijfsoverschot. Daarnaast is te zien hoeveel oppervlakte agrarisch grond in gebruik is voor agrarisch natuurbeheer. Dit geeft een benadering van het % natuur- en landschapsbeheer. De resultaten zijn hieronder weergegeven.

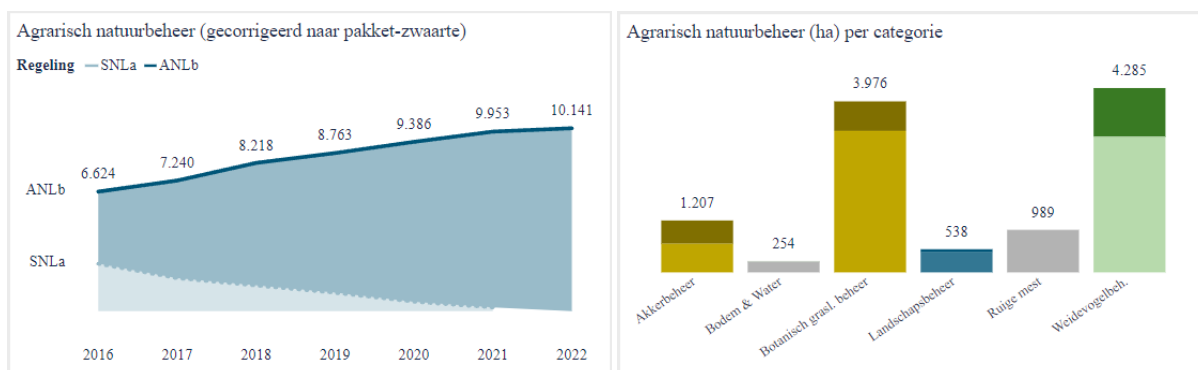
Tabel 2 Indicatoren Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en Akkerbouw op het Dashboard AgriFood

Indicatoren Biodiversiteitsmonitor			
Melkveehouderij	Dashboard?	Akkerbouw	Dashboard?
% natuur- en landschapsbeheer	Benadering	% natuur- en landschapsbeheer	Benadering
% kruidenrijk grasland	Nee	gewasdiversiteit	Ja
% eiwit van eigen land	Ja	milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen	Ja
% blijvend grasland	Ja	% rustgewassen in rotatie	Ja
stikstofbodemoverschot	Ja	% bodembedekking	Nee
ammoniakemissie	Nee	% niet kerende grondbewerking	Nee
CO ₂ -emissie per kg melk	Nee	stikstofbedrijfsoverschot	Benadering
		organischestofbalans	Benadering

Het Dashboard wordt jaarlijks bijgewerkt en uitgebreid. De verwachting is dat er nog tenminste 3 indicatoren worden toegevoegd. Zo wordt er op moment van schrijven gewerkt aan het in beeld brengen van alle groenblauwe dooradering. Kijk daarom voor de meest actuele informatie op het Dashboard zelf.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

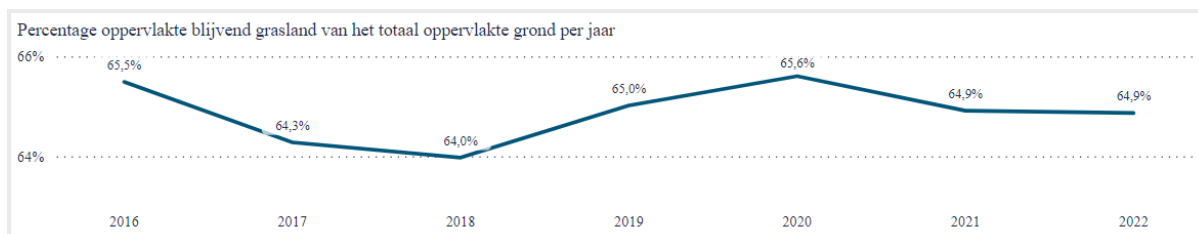
Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in Gelderland groeit gestaag. Een groot deel hiervan bestaat uit weidevogelbeheer en botanisch grasland beheer, zoals in de onderstaande figuren te zien is.

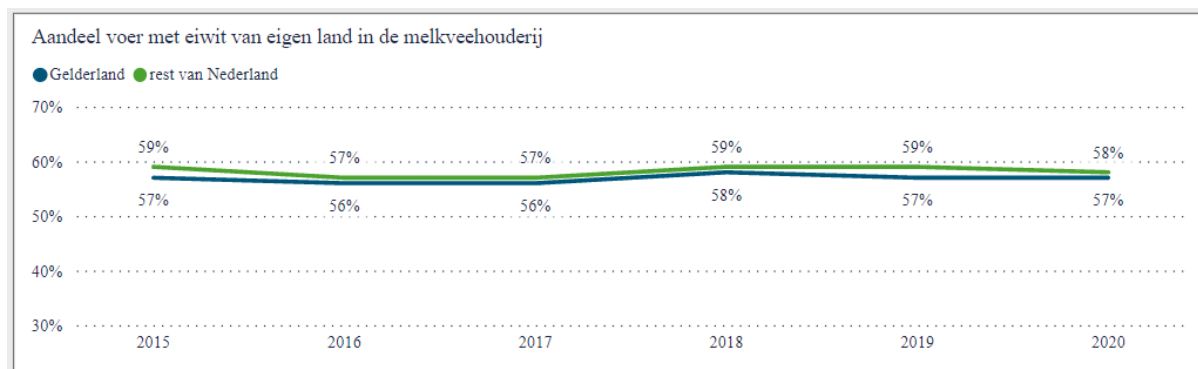
Figuur 1 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLB) in de provincie Gelderland (ha); totaal en per categorie.

Melkveehouderij

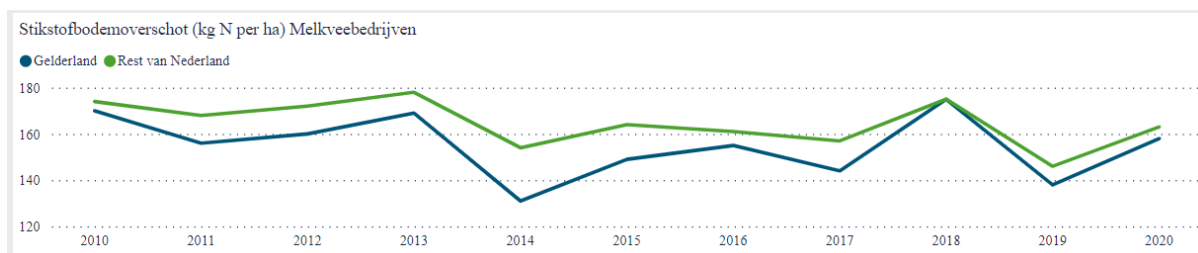
De 3 KPI's voor de melkveehouderij waar het Dashboard op dit moment inzicht in geeft – blijvend grasland, eiwit van eigen land en stikstofbodemschot - zijn alle drie redelijk stabiel, zoals zichtbaar is in onderstaande figuren.

Figuur 2 Blijvend grasland van het totaaloppervlakte grond in de melkveehouderij per jaar (%).

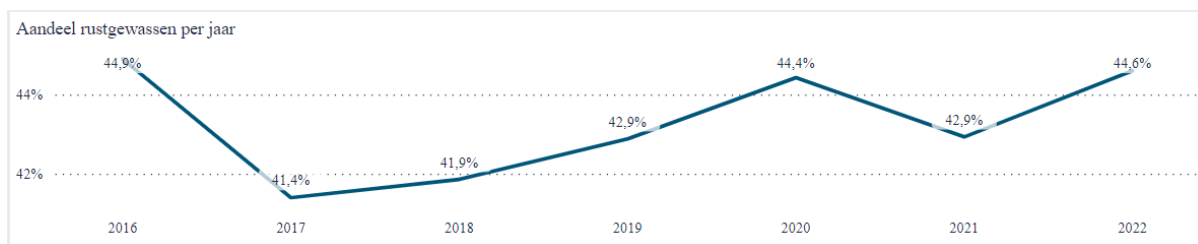
Figuur 3 Eiwit van eigen land in de melkveehouderij (%)

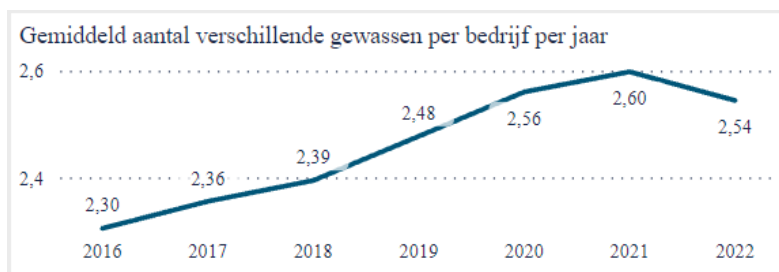
Figuur 4 Stikstofbodemoverschot in de melkveehouderij (kg N per ha)

Akkerbouw

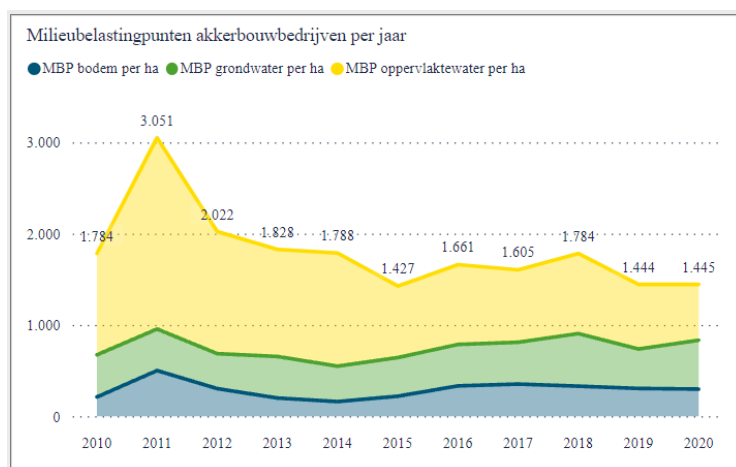
In de akkerbouw zijn in de bouwplannen twee voorzichtige verbeteringen waarneembaar, namelijk een kleine toename van het aandeel rustgewassen en een kleine stijging van het aantal verschillende gewassen per jaar. Ook loopt het gebruik van milieubelastende gewasbeschermingsmiddelen iets terug, maar het daalt niet overtuigend de afgelopen 5 jaar. De KPI's "organische stofgehalte" en "stikstofbodemoverschot" zijn vrij stabiel.

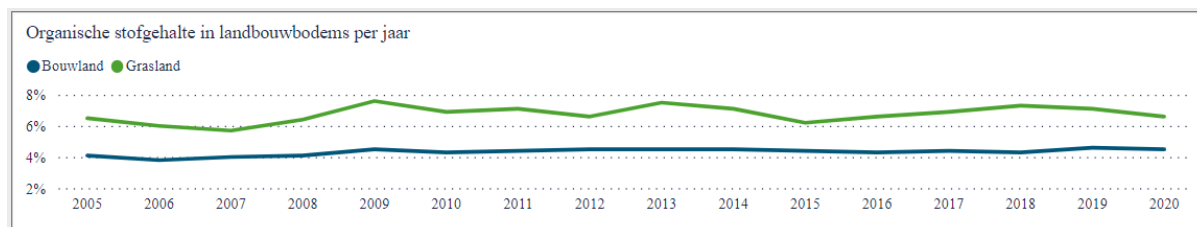
Figuur 5 Aandeel rustgewassen per jaar (%)

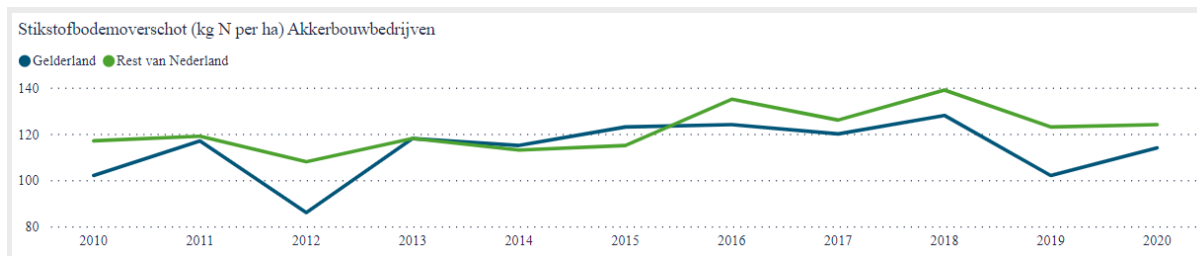
Figuur 6 Gemiddeld aantal verschillende gewassen per bedrijf per jaar

Figuur 7 Milieubelastingpunten van akkerbouwbedrijven per jaar

Figuur 8 Organische stofgehalte in landbouwbodems per jaar

Figuur 9 Stikstofbodemoverschot van akkerbouwbedrijven (kg N per ha)

3.2 4 niveaus natuurinclusieve landbouw

Als werkgroep zijn we tot de volgende indeling voor de 4 niveaus natuurinclusieve landbouw voor de melkveehouderij gekomen. De onderbouwing voor deze indeling is terug te lezen in het rapport “4 niveaus natuurinclusieve landbouw Gelderland – melkveehouderij; Definiëring van niveaus op basis van literatuurstudie en expertjudgement” (hoofdstuk 1-10).

Tabel 3 Voorstel niveaus natuurinclusieve landbouw Melkveehouderij (dec 2022)

			Niveau 0 Wettelijk	Niveau 1 Basis	Niveau 2 Bewust	Niveau 3 Best
1	Blijvend Grasland	% van totaal areaal				
		zand	>35%	>60%	>70%	>80%
		klei	>35%	>60%	>70%	>85%
		veen	>60%	>80%	>90%	100%
2	Eiwit van eigen land + eigen regio (<20km)	% van totaal eiwit in voer	<60%	>60%	>70%	>85%
3	Stikstofbodemoverschot	Kg N per ha	>120	<120	<80	<40
4	Emissie van Ammoniak	Kg NH3 per ha	>47	<47	<37	<27
5	Emissie van broeikasgassen	Gr CO2-eq per kg melk	>1.100	<1.100	<1.000	<900
		Kg CO2-eq per ha				
6	Kruidenrijk grasland	% van totaal areaal	0%	>15%	>50%	>80%
7	Natuur en landschap (niet-productieve landschapselementen)	% van totaal areaal	0%	>5%	>7,5%	>10%

Daarnaast hebben we een eerste aanzet gemaakt voor de niveaus natuurinclusieve landbouw voor de akkerbouw. Hiervan is de onderbouwing terug te vinden in hetzelfde rapport (hoofdstuk 11).

Tabel 4 Voorstel niveaus natuurinclusieve landbouw Akkerbouw

Kritische Presentatie Indicator	eenheid	Drempel-waarde	Streef-waarde	Niveau Nul	Niveau Basis	Niveau Beter	Niveau Best	
1	Rustgewassen in rotatie	% ha	39%	50%	<39%	39%	45%	50%
2	Niet kerende grondbewerking	% ha	x	x	x	x	x	x
3	Organische stofbalans	Aanvoer EOS / afbraak EOS	1	1,25- 1,50	<1	1	1,25	1,5
	Organische stof aanvoer	Kg/ha/jaar EOS	2000	2500- 3000	<2000	2000	2500	3000
4a	Gewasdiversiteit	Aantal gewassen	4	8	<4	4	6	8
		Shannon Index (HS)	1,39	2,08	<1,39	1,39		2,08
4 b	Ruimtelijke gewasdiversiteit	Rand / ha (m)	200	400	<200	200	300?	400
		Perceelsgrootte (ha)	4	1	>4	4	2,5	1
5	Bodembedekking (%)	% ha / jaar	x	x	x	x	x	x
6	Natuur- en landschapsbeheer	% ha (gewogen)	5%	10%	<5%	5%	7,5%	10%
7	Stikstofbedrijfsoverschot	kg N / ha		10-40	>120*	<120*	<80*	<40*
8	Milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen	MBP bodem- en waterleven	<100	<10	>100	<100	<50	<10
		Toepassing voor bestuivers	Geen B of C	Geen B of C	B of C	Geen B of C	Geen B of C	Geen B of C

* Moet gebiedspecifiek worden berekend, rekening houdend met grondsoort en grondwatertrap

Een interessant onderliggend resultaat is het overzicht van literatuur en bestaande certificeringssystemen en de waarden die zij gebruiken, waarop de bovenstaande waarden per niveau gebaseerd zijn (zie tabel 5) en een overzicht van bepaalde groepen die hun data openbaar hebben gemaakt en hoe zij scoren (zie tabel 6)

Tabel 5 Overzicht van literatuur en bestaande certificeringssystemen en de waarden die zij gebruiken.

		Blijvend grasland			Eiwit van eigen land (+<20 km)	Stikstof bodemoverschot			Ammoniak emissie	Broeikasgasemissie		Kruidrijk grasland	Natuur en Landschap	
		% van totaal Areaal Zand	>75% Klei	>80% Veen	% van totaal eiwit in rantsoen	Kg stikstof per ha			Kg NH3 per ha	Kg CO2-eq per ha	Gr CO2-eq per kg melk	% van totaal areaal	% van totaal areaal	
Literatuur	van Doorn e.a., 2020	Drempelwaarde	>60%	>75%	>80%	>65%	<120	<47	<13000	<1100	>15%	>7%		
		Streefwaarde	>85%	>85%	100%	>85%	<40	<27	x	<60	100%	>10%		
	van Eeckeren e.a., 2015	Nul	>50%	>50%	>50%	x	x	x	x	x	x	x	x	
		Basis	>60%	>60%	>60%	>50%	<150	<150	<150	x	x	x	x	
Beter		>70%	>70%	>70%	>55%	<100	<100	<100	x	x	x	x		
Zijlstra e.a., 2019	Doelwaarde DZK 2020	x	x	x	>65%	<175	<175	<175	<48	x	<990	x	x	
	Aanpassing Zijlstra	>60%	>60%	>60%	>65%	<140	<170	<330	<24	x	<970	x	x	
Certificaten	Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij	Level 1	>50%	>50%	>50%	>55%	<160	<160	<160	<75	x	<1300	>5%	>2,5%
		Level 2	>60%	>60%	>60%	>60%	<120	<120	<120	<65	x	<1200	>15%	>5%
		Level 3	>70%	>70%	>70%	>65%	<90	<90	<90	<55	x	<1100	>30%	>7,5%
		Level 4	>80%	>80%	>80%	>70%	<60	<60	<60	<45	x	<1000	>50%	>10%
	Planet Proof	Basis	>40%	>40%	>40%	>55%	<150	<150	<150	<80	x	<1200	>5%	>10%*
		Top	>60%	>60%	>60%	>65%	<140	<140	<140	<75	x	<1100	>10%	>15%*
	Biologisch		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	EKO Keurmerk		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Bio Dynamisch, 2022		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Boeren voor natuur		x	x	x	100%	x	x	x	x	x	x	x		
Voorstel werkgroep DLV/LTO	Nul	>35%	>35%	>60%	<60%	>120	>47	x	>1.100	<15%	<5%			
	Basis	>60%	>60%	>80%	<60%	<120	<47	x	<1.100	>15%	>5%			
	Beter	>70%	>70%	>90%	>70%	<80	<37	x	<1.000	>50%	>7,5%			
	Best	>80%	>85%	100%	>85%	<40	<27	x	<900	>80%	>10%			

*vanaf 2024, incl. kruidrijk grasland

Tabel 6 Overzicht van bepaalde groepen die hun data openbaar hebben gemaakt en hoe zij scoren.

Scoren verschillende groepen Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij											
	Gld (2018-2020/22)	Rest NL (2020 BIN)	DLV bedrijven Gld (2019-2021, N=80)	DLV bedrijven NL (2019-2021, N=400)	25% (BIN, 2016-2018)	75% rest (BIN 2016-2018)	VKA (2018-2020, N=155)	Beter voor (2021, N=251)	Kringloopwijzer (2016-2018,	Kringloopwijzer Bio (2018, N=134)	Bioboeren Noord Nederland (2019-2021, N=30)
Blijvend grasland (%)	65		62	57			55% heeft >60%	87			86
Eiwit van eigen land (%)	57	58	59	57			61	65	56	72	75
N overschot (kg N/ha)	157	144	112	126	125	168	137	180	172	74	38
Ammoniak (kg NH3/ha)	50-65		54	56	27	35	60	53	59	41	41
CO2 uitstoot (kg CO2 eq/ha)					17.770	20.330	20.613				13.280
CO2-uitstoot (kg CO2-eq/kg melk)	1,21	1,3	1,1	1,16	1,14	1,23	1,1	1,22	1,252	1,359	1,1
Kruidrijk grasland (%)								> 10			
ANLB cq natuur (%)	4,3						1040,00%	> 10			

Uit de praktijktoets met melkveehouder Wilco Nieuwenhuis bleek dat met name de waarden voor CO₂-uitstoot erg ambitieus zijn. Tevens is er discussie of CO₂ per kg meetmelk of per hectare relevanter is. Ander waarden waren in zijn ogen ambitieus, maar redelijk passend gekozen. Ook op de Wilpse klei is een praktijktoets uitgevoerd met 4 bedrijven op de 5 indicatoren uit de Kringloopwijzer en het % agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De voorzichtige conclusie is dat de score op de biodiversiteitsmonitor aansluit bij hoe natuurinclusief de bedrijven zijn. Wel valt op dat er grote verschillen tussen de jaren zitten. Twee van de vier ondernemers hebben extra grond onder hun bedrijf gekregen, wat de scores verbetert.

Op welk niveaus van natuurinclusieve landbouw zit Gelderland?

Als we de gemiddelde scores in Gelderland per indicator (Dashboard Agrifood) langs de bovengenoemde meetlat leggen, scoren zowel melkveehouders als akkerbouwers gemiddeld niveau 0 en Basis. Gelderse melkveehouders scoren gemiddeld 2x niveau 0 (eiwit van eigen land en stikstofbodemoverschot) en 1x niveau Basis (blijvend grasland). De akkerbouw scoort op 2 indicatoren niveau 0 (gewasdiversiteit, gewasbeschermingsmiddelen) en op 2 indicatoren niveau Basis (stikstofbodemoverschot en rustgewassen). Voor de andere indicatoren is niet voldoende data beschikbaar om ze in niveaus in te delen.

4. Conclusie

Op moment van schrijven bevindt de landbouwsector zich in een onzekere tijd, zeker in Gelderland. Veel agrarisch ondernemers in Gelderland zijn aangemerkt als piekbelaster en verkeren in onzekerheid of hun bedrijf kan voortbestaan. Aan welke voorwaarden individuele bedrijven moeten voldoen om te mogen blijven ondernemen, is niet duidelijk. Een omschakeling naar natuurinclusieve landbouw biedt geen garantie. Door deze onzekerheid staan veel agrariërs noodgedwongen in de wachtstand. In deze roerige tijd kunnen we constateren dat de Gelderse landbouw niet minder natuurinclusief is geworden tussen 2016 en 2022. Voor agrarisch natuurbeheer, het aandeel rustgewassen en gewasdiversiteit zien we zelfs verbeteringen.

We verwachten dat verbeteringen op meerdere indicatoren de komende jaren zichtbaar zullen worden. Dat de cijfers (nog) geen trend naar meer natuurinclusief laten zien, betekent niet dat er geen beweging gaande is. In gesprekken met agrarisch ondernemers lijkt het onderwerp natuurinclusieve landbouw steeds meer aan te slaan en de stikstofcrisis heeft het belang van biodiversiteitsherstel helder op het netvlies van alle agrariërs in Gelderland gezet. Mede door partners van het platform zijn op allerlei verschillende plekken zaadjes geplant, die de komende jaren tot bloei zullen komen. Steeds meer boeren laten een natuurbedrijfsplan maken en bijeenkomsten worden goed bezocht. Als projectpartners zien we een voorzichtige trend van boeren die steeds meer natuurinclusieve elementen in hun bedrijfsvoering opnemen.

Discussie

Bij deze analyse hoort de kanttekening dat de data nog niet compleet is. Niet van alle indicatoren wordt data geregistreerd. We missen bijvoorbeeld de voor de melkveehouderij meest belangrijke indicatoren “% natuur- en landschapsbeheer” en “% kruidenrijk grasland”. De kwaliteit van natuur- en landschapselementen is bovendien lastig te vangen in een KPI. In de KPI % areaal natuur- en landschapsbeheer meten we de kwantiteit en niet de kwaliteit. De KPI streekeigenlandschap opgesteld door SLG voorziet hierin, maar ook hier loopt men aan tegen beperkte data. Een andere kanttekening is dat het om privacyredenen niet mogelijk om inzicht in data op bedrijfsniveau te krijgen en geven. Het is mogelijk dat bedrijven wel ontwikkelen, maar dat dit niet zichtbaar is in gemiddelde trends. Deze dilemma’s hebben een grote rol in het project gespeeld en zijn van invloed op de resultaten. Met alle inspanningen verspreid door Nederland om meer inzicht te krijgen in het reilen en zeilen van de landbouw, mogen we verwachten dat dit inzicht de komende jaren zal groeien.

In de projectgroep hebben we regelmatig de discussie gevoerd of het nodig is dat elk bedrijf goed scoort op de gehele Biodiversiteitsmonitor. Mogelijk is het vanuit natuur oogpunt wenselijker dat een groep bedrijven op gebiedsniveau goed scoort. We zien dat iedere ondernemer zijn eigen expertise heeft en het lastig is om als individueel bedrijf op alle indicatoren goed te scoren. Voor een KPI als natuur- en landschapsbeheer is de score op gebiedsniveau wellicht nog relevanter dan op bedrijfsniveau. Daarentegen erkennen we ook het belang van een goede score op de gehele set KPI’s op een bedrijf om afwentelingseffecten te voorkomen.